АСЛĂ ĂНĂ АЧИ

Çĕнĕ çул çĕнĕ хыпарпа савăнтарчĕ. Раççей Президенчĕ Владимир Путин Указĕпе пирĕн ентеше, «Сувар» редакторĕ пулнă **Николай Михайлович СОРОКИНА** Раççей Федерацийĕн культурăн тава тивĕçлĕ ĕçченĕн ятне панă. Патшалăх наградине Чулхулара президентăн Атăлçи округĕнчи полномочиллĕ представителĕ Сергей Кириенко гербла залра панă.

— **Мĕнле туйăмсемпе тавтăнтăр Чулхуларан?**

— Паллах, савăнăçлă. Кăштах тĕлĕнсе: «Мĕнле-ха пирĕн ĕçе те сума суса, пысăка хурса çакăн пек чыс тăваççĕ», — терĕм эпĕ Сергей Владиленович кăкăр çине çав наградăна çаксан.

Уйрăмах мана, Аслă Ăнă ачине, чăваш çемйинче çуралса, вĕренсе ÿснĕскере, çакă питĕ савăнтарчĕ. Пире, журналистсене, уйăрса тăмаççĕ иккен.

— **Журналист профессине эсир хăçан суйласа илнĕ?**

— Эпĕ вунвиçĕ çултаччĕ, пирĕн тата кÿршĕсен виçĕ çурчĕ çунса кайрĕç. Эпир пĕр нимĕнсĕр хамăр çинчи тумтирпе анчах тăрса юлтăмăр. Аннен кĕпи çунма тытăннă, ăна çынсем сÿнтерсе ĕлкĕрнĕ, эпир пушар кăмрăкĕсем çинче пуçтарăнса ларнă, пурăнма вырăн çук. Анне аллинчи шăллăм выçăпа йынăшать, ăна курса пуçтарăннă хĕрарăмсем чăтаймасăр йĕреççĕ. Пулăшу ниçтан та çук, Теччĕрен, Хусантан ыйтсан та пĕр пĕрене те памарĕç. «Коля, атя Ворошилова çырса яратпăр», терĕ мана кÿршĕ Мĕскĕç Петя тете. Эпĕ шкул тетрадьне илтĕм те çырма тытăнтăм: «Председателю Верховного Совета СССР Ворошилову...» Икĕ эрне те иртмерĕ, пирĕн аттесене Течче чĕнтереççĕ. Хусантан çын килнĕ, аллинче Ворошилов çырăвĕ: «...кашни çуннă çемьене вăрмантан 90-шар тĕп юман касма ирĕк парăр...»

Çакăн хыççăн эпĕ ăнланса илтĕм пичет сăмахĕн хакне. Атте мана инженер тăвас тетчĕ: мĕнпур ĕçе пĕчĕк ачаранах вĕрентрĕ вăл мана. Эпĕ вара çыру ĕçне юратрăм.

— **Тÿрех журналиста вĕренме кĕтĕр-и?**

— Çук çав. Ялта, тĕттĕмре ÿснĕскер, эпĕ ăçта вĕренме кĕмеллине те пĕлмен. Йăнăшпа Хусанти учительсен институтне пырса кĕнĕ. Иккĕмĕш курсра вĕреннĕ чухне университетра журналистика уйрăмне уçрĕç, çавăнта куçма шутласа тăраттăм, анчах мана салтака илсе кайрĕç. Салтакра, Афганистан чиккинче, хаçат-журналсене çырма тытăнтăм. Кăмăла кайрĕ. Çартан таврăнсан Хусан университетне çĕнĕрен вĕренме кĕтĕм. Диплом илес умĕн мана виçĕ çĕртен — Хусантан, Шупашкари «Советская Чувашия» хаçатран — йыхрав килчĕ. Эпĕ «Советская Татария» хаçата суйласа илтĕм.

— **ИТАР-ТАССа мĕнле çаклантăр вара?**

— Хаçатра ĕçленĕ чухне мана «Правда» корреспонденчĕ Раис Сабиров ялянах хăй вырăнне хăваратчĕ. Çавăн пек эпĕ пилĕк çул хушши штатра тăман корреспондент шутĕнче тăтăм. Манăн материал тăрăх Хусанти «Серп и Молот» завод рабочийĕсем валли çичĕ çурт туса лартрĕç. Çав çынсем паян та мана тав тăваççĕ. Халĕ, Сергей Кириенкопа тĕл пулсан, Хусанти авиаци заводне пулăшма ыйтрăм. Ман ĕçе курса Тутарстан обкомĕ пĕррехинче чĕнтерчĕ те ТАСС корреспонденчĕ пулма сĕнчĕ. «Юратмастăп эпĕ ТАССа, сĕре кĕскен çырнишĕн, — терĕм. — Çук, эпĕ унта статьясен çырма пăрахатăп, журналист ăсталăхне çухататăп», — терĕм. «Мĕн, эпир сана колхоз пуçлăхне лартасшăн-им?» — хирĕçсе кайрĕç парти чиновникĕсем. Ÿкĕтлесен-ÿкĕтлесен, урăх çынна тупрĕç. Вăл пĕр çулталăкран ытла ĕçлеймерĕ — кăларса ячĕç. Татах мана йăпатаççĕ. Килĕшрĕм вара, çирĕм улттăмĕш çул ĕçлетĕп.

— **«Хастарлă, хăйне хĕрхенмесĕр ырми-канми ĕçленĕшĕн, профессине парăнса юратнăшăн», — тенĕ Владимир Путин Указĕнче.**

— Журналистсен ĕçĕ, чăн та, çуллен йывăрланса пырать: «Чăн сăмах тăвана та килĕшмен», — тенĕ. Çавăнпах репортерсене хĕнесе пăрахни, вĕлерни те тĕл пулать. Уйрăмах Чечен вăрçинче, Владикавказра хам куçпа куртăм, урамра вырăсла калаçма хăраççĕ çынсем. Журналистăн пĕр тĕрĕс мар сăмахĕ, Карабахри пек, вăрçă пуçласа яма пултарать. Çавăнпа эпĕ тухтăрсен «Ан сиенле!» халал сăмахĕпе пурăнатăп, ĕçлетĕп. Чипер сăмах çунатлантарать, хура сăмах çĕре путарать. Çакă вăл пирĕн профессин йывăрлăхĕ, унăн вăйĕ, унăн чапĕ.

— **«Сувар» çинчен мĕн каласшăн?**

— Пирĕн, чăвашсен, нихăçан та манмалла мар: «Сувар» пирĕншĕн чи пысăк парне. Тутарстан патшалăхне çавăншăн пысăк тав. Пире сума сунăшăн, ирĕк панăшăн. «Суварăн» пирĕн халăха çĕклесе, ăна пулăшса, пурнăçне илемлетсе пымалла. Чăваш халăхне телей, ăнăçу сунатăп.

Светлана САДЫКОВА калаçнă.

Сăнÿкерчĕкре: ТР Президенчĕ М.Шаймиев Н.Сорокина «ТР культурăн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ» хисеплĕ ята панă самант.

ЭЛМЕТ ЮБИЛЕЙĔ

(Вĕçĕ. Пуçл.3–4№№.)

Иртнĕ номерте сире Элметре çуралнă чаплă çынсем çинчен кĕскен каласа панăччĕ. Хулара, паллах, пултаруллă ĕçченсем сахал мар. Сăмахран, кунта хăйсен ĕçне лайăх пĕлекен архитекторсем пурри урамра çÿренĕ чухнех курăнать. Акă «Менеджер» текен шкул. Совет влаçĕ вăхăтĕнче ун пек çурт-йĕр лартман та. Шкулсене, больницăсене, поликлиникăсене, тĕрлĕрен кантурсене кирек епле хулара та пĕр проектпа тунă. Тепĕр чухне хăш хулана çитнине те ăнланмастăн. Халĕ пултаруллă специалистсем ĕçе пĕлеççĕ. Элметре те çавăн пек çын пур — хулан тĕп архитекторĕ Алмас Идрисов. Унăн таланчĕ, унăн шухăш-кăмăлĕ пĕтĕмпех хăйне евĕр, ыттисенчен урăхларах. Çавăнпа та вăл тăвакан проектсем те çĕнĕлле курăнаççĕ, ыттисенчен уйрăлса тăраççĕ. Хула сăн-сăпачĕ те Идрисов пекех, теççĕ элметсем.

Алмас Ахтямович кабинетра ларакан специалист мар. Вăл ытти çынсем килсе паракан эскизсене кĕтсе лармасть. Çурт лартмалли вырăна хăй куçĕпе кайса курать, çут çанталăк çуратнă кĕтесре мĕнлерех çурт лартсан илемлĕрех пулассине чун-чĕрипе хаклать. Çавна май çĕнĕ тăвăм питĕ вăхăтлă кĕрсе ларать хăйĕн вырăнне, çын мар, çут çанталăк çуратнă пек курăнать.

Менеджерсен шкулĕ те çавăн пек çуралнă. Малтан хатĕрленĕ эскизсене пĕтĕмпех пăрахăçтсем валли кермен пек çурт çитĕнет. Эсир ăна ÿкерчĕк çинче куратăр.

Чылай проектсене тĕпрен çĕнетнĕ тĕп архитектор. Вĕсен хушшинче халăх сучĕн çурчĕ. Халĕ пĕтĕм Раççейре çавăн пек зданисем тума йышăннă, мĕншĕн тесен ăна «Фемида килĕштернĕ», йышăннă, тепĕр майлă каласан, Турă хушнă пек чĕн проектне туса пĕтернĕ. Ку та мухтанмалли ĕçех. Мĕн тери илемлĕ залсем пулĕç мăшăрланакансем валли!!!

Анчах та тĕп архитектор: «Кăна эпĕ турăм!» — тесе нихçан та мухтанмасть. Пĕтĕм коллектив вăй хунине палăртать. Ахальтен мар пысăк çитĕнÿсем тăвать хулари архитектура. Çак кунсенче ланă. А.Идрисов çĕнĕрен проект тăвать, менеджерсем питĕ илемлĕ çуртра вĕренччĕр тесе тăрăшать. Вăй хуни ахаль çухалмасть. Пулас специалиспулнă.

Алмас Идрисов нумаях пулмасть загс çуркунта савăнăçлă хыпар çитрĕ. Пĕтĕм Раççейри «Дизайн-2002» конкурсра Элмет «Дизайнри чи лайăх ĕç» приз илнĕ. Малтанхи çул та хула приз илме тивĕçлĕ пулнă.

Пĕр ăслă çын калани аса килет. Талант пурри лайăх, тенĕччĕ вăл, анчах ăна пурнăçа кĕме май памалла. Тĕрĕс. Алмас Ахтямович хăйне телейлĕ çын вырăнне хурать. Хула администрацийĕ архитекторсене пур енлĕ пулăшать, мĕншĕн тесен Элмет илемлĕрех пултăр тесе тăрăшать.

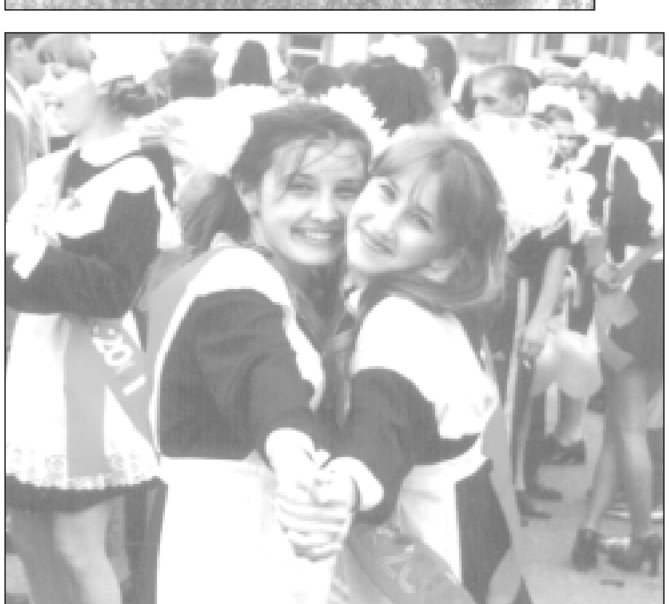

Элмет — Тутарстан нефтяникĕсен тĕп хули. Çавăнпа та «Татнефть» пĕтĕмпех архитекторсем майлă. Вĕсем кураççĕ, Алмас Идрисов хăйĕн юлташĕсемпе Элмете çĕнĕлле тăвасшăн тăрăшать. Çавăнпа та вĕсене кунсерен тимлеççĕ, талантсене аталанма пулăшаççĕ.

Архитекторсем хулара кăна мар, ялсенче те çĕнĕлле курăнакан çуртсем лартаççĕ. Акă Пÿсрекри (Новое Суркино) шкул. Пачах урăхла курăнакан çурт. Патраклăра та питĕ чаплă шкул. Ку чăваш ялĕсенче ачасене вĕренме питĕ савăнăçлă.

Александр ИВАНОВ хатĕрленĕ.

Сăнÿкерчĕксенче: Пÿсрекри шкул; менеджерсен шкулĕ; ачасем савăнăçлă вĕренеççĕ.

ТАМОЖНЯ «АЛĂКНЕ» УÇАТЬ

Казахстан енчен кăвак «Газель» килсе тухрĕ. Чикĕ шлагбаумне курса «уттине» чакарчĕ, унтан чарăнчĕ. Шоферĕ кабинăран тухса шÿтлеме пăхрĕ, туртма пирус сĕнчĕ. Таможня çынни, яштака лейтенант, пит каласа тăмарĕ, тÿрех машина çинчи тавара тĕплĕн тĕрĕслеме тытăнчĕ. Вунă минут та иртмерĕ — пысăк ещĕкрен шурă пĕчĕк хутаççем тăкăнма тытăнчĕç.

— Наркотик! Героин! — терĕç чикĕ салтакĕсем, шофер аллисене çурăм хыçне авса хурса. Пурĕ 114 килограмм наркотик тупрĕç вĕсем çав «Газель» ăшĕнче. Вунă грамм героин пĕр пин çынна ĕмĕрлĕхе чирлетме пултарать.

— Ку тавар темиçе миллион доллар туртать, çапла пуçланчĕ ку çул, — каласа парать Тутарстанри таможня управленийĕн пуçлăхĕ Николай Коцюбенко, ку ĕçпе вăтăр çул каялла çыхăннăскер.

Пограничник чикĕ урлă тăшман каçасран сыхлать, таможня — çынсем усал ĕç тăвасран. Тутарстан иртнĕ çул ют çĕршыва икĕ миллиард долларлăх тавар сутнă, ют çĕршывран 700 миллион долларлăх тавар илсе килнĕ. Çак пурлăх веçех таможня паттăрĕсен алли витĕр тухнă.

Иртнĕ çулшăн таможня тÿлевĕ вунă миллиард тенкĕрен те иртнĕ. 2001 çулпа танлаштарсан, 1650 миллион тенкĕ ытларах. Укçа енĕпе Тутарстан таможня управленийĕ Атăлçи федераллă округĕнче пĕррремĕш вырăнта тăрать. Çав вăхăтрах кукăр алăллисем те тупăнаççĕ, улталаканнисем те. Нумай пулмасть Хусан специалисчĕсем пулăшнипе Мускавра темиçе вăрттăн «таможня» шыраса тупнă. Вĕсем хăйсен вăрттăн типографийĕнче суя укçасем пичетленĕ, çав хутсемпе миллионшар долларлăх таварсене чикĕ урлă, налуксене тÿлемесĕр, вылятнă.

Иртнĕ çулта Тутарстан таможенникĕсем 1847 сакуна пăсакана тытнă. Пĕрисем тавар хакне чакарса çыраççĕ, теприсем таварăн ятне улăштарса таможня тÿлевне чакарма хăтланаççĕ. Виççĕмĕшсем ют çĕршыва сутнă таваршăн илнĕ валютăна хамăр çĕршыва каçарасшăн мар, унти банксем урлă вылятса хăйсене валли тупăш илесшĕн тăрăшаççĕ.

Хусанта икĕ таможня (Оренбург çулĕ пуçланнă çĕрте, аэропортра), Çырчаллинче, Пĕкĕлмере, Ешĕлвар хулисенче — пурĕ çичĕ таможня Тутарстанра. Унта пурĕ пилĕкçĕр ытла çын ĕçлет.

Вĕсен хушшинче Николай Коцюбенко уйрăмах Александр Карангин питĕ тăрăшнине палăртать. Вăл ĕçе шофертан пуçланă, унтан таможня академине вĕренсе пĕтерсен таможня пуçлăхне çити ÿснĕ. Унăн çумĕ пулса Иван Яценко нумайранпа ĕçлет. Каннă чухне вара парашютпа сикме юратать. Çырчаллинчи таможня пуçлăхĕн çумĕ Ильдар Саидов таможня гимнĕн сăмахĕсене сăвăланă, кĕввине те тупнă. Халĕ çав юрра пурте юрлама вĕренеççĕ.

— Чăвашсем те пур пирĕн хушăра, — тет Николай Макарович. — Уйрăмах Аксу районĕнчи Емелькинăра çуралса ÿснĕ Александр Никитин çинчен калас килет. Вăл тăхăр çул ĕçлет пирĕн управленире. Капитан, аслă оперативлă уполномоченнăй, яланах тăрăшса, тĕплĕн тăвать хăйĕн ĕçне. Çамрăксем Александр Дмитриевичран вĕренсе пыраççĕ.

Эпир каласса ларнă вăхăтра Минск хулинчен шăнкăравларĕç. Хусанта гастрольте пулнă Мускав циркне Белорусси таможенникĕсем тытса чарнă. Цирк упин документчĕсем çук иккен.

— Упана выçă тытма юрамасть. Пулăшас пулать, — пăшăрханса кайрĕ Николай Макарович. — Çапла пирĕн пурнăç...

Светлана ЭЛШЕЛ.